

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ БЮДЖЕТІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Лігузова В.О., аспірант

*Запорізький національний університет
Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66*

ligusova.v@gmail.com

У статті розглядаються особливості здійснення бюджетування на підприємствах, які займаються розробкою та випуском інноваційної продукції. Ці підприємства потребують ефективної системи управління, яка дозволить у сучасних умовах функціонування забезпечити досягнення стратегічних цілей шляхом оптимального використання наявних ресурсів та оперативного реагування на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі. У статті вивчаються сутність бюджетування, а також переваги та основні результати його впровадження. Поряд з цим, розглядаються підходи до визначення категорії «бюджет», яка є центральною в даній системі управління та основні етапи розробки бюджету. Зазначається, що в процесі реалізації бюджету він стає основою для оцінки діяльності всіх суб'єктів даного процесу, оскільки дозволяє аналізувати ступінь виконання за центрами відповідальності та визначати причини відхилень фактичних показників від планових. У статті вивчається підхід до бюджетування інноваційної діяльності підприємства, в рамках якого бюджет інноваційних розробок є видом спеціальних допоміжних бюджетів, які розробляються в особливих випадках. У статті висвітлена сутність інноваційного процесу. Виділені основні принципи складання бюджетів при здійсненні інноваційних процесів на підприємстві. Встановлено, що важливою передумовою бюджетування інноваційного процесу є визначення його моделі на конкретному підприємстві, оскільки саме вона впливає на структуру системи бюджетів. У статті розглянуто бюджетування інноваційного процесу, який визначається як послідовність таких стадій: фундаментальні та прикладні дослідження, розробка, виробництво, маркетинг та збут.

Ключові слова: інноваційні процеси, бюджет, управління, ефективність.

Лігузова В.А. ОСОБЕННОСТИ РАЗРАБОТКИ БЮДЖЕТОВ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ / *Запорізький національний університет, Україна*

В статье рассматриваются особенности осуществления бюджетирования на предприятиях, которые занимаются разработкой и выпуском инновационной продукции. Данные предприятия нуждаются в эффективной системе управления, которая позволит в современных условиях функционирования обеспечить достижение стратегических целей путем оптимального использования имеющихся ресурсов и оперативного реагирования на изменения во внутренней и внешней среде. В статье изучаются сущность бюджетирования, а также преимущества и основные результаты его внедрения. Наряду с этим, рассматриваются подходы к определению категории «бюджет», которая является центральной в данной системе управления и основные этапы разработки бюджета. Отмечается, что в процессе реализации бюджета он становится основой для оценки деятельности всех субъектов данного процесса, поскольку позволяет анализировать степень выполнения по центрам ответственности и определять причины отклонений фактических показателей от плановых. В статье изучается подход к бюджетированию инновационной деятельности предприятия, в рамках которого бюджет инновационных разработок является видом специальных вспомогательных бюджетов, которые разрабатываются в особых случаях. В статье освещена сущность инновационного процесса. Выделены основные принципы составления бюджетов при осуществлении инновационных процессов на предприятии. Установлено, что важной предпосылкой бюджетирования инновационного процесса является определение его модели на конкретном предприятии, поскольку именно она влияет на структуру системы бюджетов. В статье рассмотрено бюджетирование инновационного процесса, который определяется как последовательность следующих стадий: фундаментальные и прикладные исследования, разработка, производство, маркетинг и сбыт.

Ключевые слова: инновационные процессы, бюджет, управление, эффективность.

Liguzova V. BUDGETING SPECIFICS WHILE IMPLEMENTING INNOVATION PROCESSES AT THE ENTERPRISE / *Zaporizhzhya National University, Ukraine*

The article is devoted to the budgeting specifics of enterprises engaged in developing and producing innovative goods. These companies require an effective management system to achieve strategic goals through optimum employment of resources and rapid response to internal and external changes. The

author's attention is focused on the essence of budgeting, its advantages and main results of its implementation. In addition to that approaches to definition of "budget", a central category in the system of management, and main stages of budgeting are discussed. It should be mentioned that budgeting implementation becomes the basis for performance appraisal of all subjects involved, as it allows analyzing the degree of implementation and identifying reasons for deviation of actual indicators from the plan. The issue under examination is the approach to enterprise innovation activity budgeting, which includes innovation budget as a special auxiliary budget, developed in special cases. The article highlights the essence of the innovation process and indicates main principles of budgeting while implementing innovative processes in the enterprise. To define a budget model is an important prerequisite for innovation process budgeting because it determines the structure of budgets system. The article deals with innovative process budgeting, which is defined as a sequence of the following steps: fundamental and applied research, development, production, marketing and sales.

Key words: innovation processes, budget, management, efficiency.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах функціонування підприємств набуває особливої актуальності пошук та впровадження прогресивних систем управління. У контексті необхідності підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства такий підхід дозволяє підприємству підтримувати свої ринкові позиції. На даному етапі прогресивною системою управління виступає бюджетування.

Бюджетування як система управління має наступні функції: планування, організація, мотивація та контроль. Функція планування реалізується шляхом розробки бюджетів, в яких відображаються заплановані показники діяльності. Побудова системи бюджетування сприяє ефективній організації всього виробничого процесу та є важливою основою для оцінки діяльності всіх суб'єктів, а також для налагодження механізму мотивації персоналу. Функція контролю реалізується через можливість аналізу відхилень фактичних показників від запланованих, визначення причин таких змін, пошук резервів та прийняття необхідних управлінських рішень.

Бюджетування дозволяє реалізувати стратегічні цілі підприємства шляхом оптимального розподілу ресурсів серед структурних підрозділів підприємства відповідно до їх функціональних завдань.

Підприємства, які здійснюють випуск інноваційної продукції перебувають в особливих умовах, оскільки висока ризикованість діяльності стимулює на використання нових та ефективних методів управління діяльністю.

Саме тому виникає необхідність впровадження бюджетування інноваційних процесів. Однак слід відмітити, що інноваційні процеси на підприємстві мають свої особливості, які впливають на побудову системи бюджетування.

Визначення особливостей розробки бюджетів при здійсненні інноваційних процесів є передумовою для ефективного функціонування даної системи управління.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні аспекти бюджетування знайшли своє відображення у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Немировський І., Старожукова І. [1] акцентують увагу на тому, що бюджетування, перш за все, являє собою управлінську технологію, яка використовується для обґрунтування прийнятих управлінських рішень та дозволяє заздалегідь оцінити майбутні фінансові результати цих рішень.

Ілляшенко Т., Ілляшенко К., Скобенко М. [2] відмічають, що координація всіх сторін діяльності, зусиль усіх підрозділів на досягнення кінцевого результату і, як наслідок, підвищення ефективності та фінансової стійкості – це найцінніше, що дає підприємству бюджетування. Ця система має цілий ряд переваг і в сучасних умовах є одним з найбільш передових методів управління.

Поряд з цим, Я. Догадайло [3] зазначає, що бюджетування на даний час не отримало широкого застосування на підприємствах через незнання принципів постановки бюджетування, неповну постановку бюджетування, незв'язаність бюджетування зі стратегією підприємства, відсутність мотивації та інших причин.

У своїх дослідженнях вчені розглядають різні підходи до використання інструментарію бюджетування при здійсненні інноваційної діяльності підприємств. Зокрема, Д. Сімоненко [4] стверджує, що саме завдяки інноваційному бюджету інноваційна діяльність координується з іншими аспектами діяльності підприємства, узгоджуються обсяги матеріальних, фінансових і трудових ресурсів, необхідних для здійснення запланованої інноваційної стратегії.

Озеран В., Гик В. [5] визначають, що головна мета бюджету витрат на інновації полягає в плануванні та контролі фінансової спроможності підприємства на здійснення витрат капітального та поточного характеру, необхідних для виконання інноваційного процесу.

Особливості розробки бюджетів витрат на інновації у своїх роботах розглядають також М. Ананська [6], В. Пархоменко, К. Плетухіна [7] та інші. Однак залишаються невирішеними питання щодо впровадження бюджетування інноваційних процесів як комплексної системи управління процесами дослідження, проектування, виробництва та збуту інноваційної продукції. Потребують більш детального розгляду особливості розробки бюджетів при здійсненні інноваційних процесів на підприємстві.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Метою статті є вивчення особливостей розробки бюджетів при здійсненні інноваційних процесів на підприємстві, визначення основних принципів складання таких бюджетів, а також побудова системи бюджетів інноваційного процесу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Бюджетування – це технологія фінансового планування, обліку і контролю використовуваних ресурсів, доходів і витрат компанії від певного бізнесу на всіх рівнях і з усіх бізнес-процесів, що дозволяє аналізувати прогнозовані і фактичні фінансові показники діяльності; це також механізм перерозподілу ресурсів між підрозділами компанії [1].

Бюджетування діяльності підприємств дозволяє:

- створити ефективну систему управління фінансами;
- підвищити інвестиційну привабливість;
- оптимізувати доходи й витрати в цілому;
- отримувати консолідовану звітність;
- розраховувати й оцінювати показники ліквідності та рентабельності підприємств;
- підвищити ефективність управління в цілому [2].

Основними результатами впровадження бюджетування є такі:

- 1) складання реальних прогнозів фінансово-господарської діяльності;
- 2) своєчасне виявлення найбільш вузьких місць в управлінні підприємством на основі використання інструментів багатоваріантного аналізу;
- 3) оперативний розрахунок економічних наслідків при можливих відхиленнях від намічених бюджетних значень за допомогою фінансових моделей;
- 4) прийняття найбільш ефективних управлінських рішень;
- 5) координування роботи структурних підрозділів і служб на досягнення поставленої мети;

- 6) підвищення керованості компанії за рахунок оперативного відстеження відхилень;
- 7) впровадження процедур регулярного фінансового планування і контролю над виконанням бюджету;
- 8) навчання фахівців фінансових служб методикам ефективного фінансового планування та аналізу;
- 9) поліпшення керованості компанії за рахунок наділення повноваженнями, встановлення відповідальності менеджерів компанії та вдосконалення оргструктури;
- 10) підвищення фінансових показників роботи компанії за рахунок вдосконалення системи фінансового планування і контролю, зіставлення фактичних і запланованих результатів;
- 11) аналіз причин, що викликали відхилення, і оперативне корегування значень [8].

У системі бюджетування важливою категорією є бюджет.

Бюджет – це кількісний план у грошовому виразі, підготовлений і прийнятий до певного періоду, який показує планову величину доходу, що повинна бути досягнута, витрати, які повинні бути знижені протягом цього періоду і капітал, який необхідно залучити для досягнення поставленої мети [9]

Бюджет – це формування цілей за окремими напрямками господарської діяльності (або операціями) та структурними підрозділами на певний період часу з формуванням кінцевої мети, які виражені в грошовому вимірнику. Він є інструментом управління, що включає розроблення бюджетів на рівні окремих підрозділів, на основі яких здійснюють контроль за центрами відповідальності [10].

Загалом система бюджетів являє собою скоординований зі всіма підрозділами й функціями план роботи підприємства в цілому, який об'єднує блоки окремих бюджетів і характеризує інформаційний потік для прийняття й контролю управлінських рішень в області фінансового планування [6].

У процесі реалізації бюджету він стає основою для оцінки діяльності всіх суб'єктів даного процесу, оскільки дозволяє аналізувати ступінь виконання за центрами відповідальності та визначати причини відхилень фактичних показників від планових.

Розробка бюджету включає в себе чотири основні етапи, а саме:

- 1) постановка проблеми і збір вихідної інформації для розробки проекту бюджету;
- 2) аналіз і узагальнення зібраної інформації, розрахунок науково обґрунтованих показників діяльності підприємства, формування проекту бюджету;
- 3) оцінка проекту бюджету;
- 4) затвердження бюджету [11].

Підприємство, яке займається інноваційною діяльністю, в рамках системи бюджетування, розробляє бюджет витрат на здійснення інновацій.

Бюджет інноваційних розробок – відображає витрати на розробку нових продуктів і технологічних рішень.

Бюджет капітальних інвестицій – відображає витрати на закупку основних засобів для забезпечення випуску інноваційної продукції.

План-графік фінансування капітальних інвестицій і інноваційних розробок та виплат за ними – прогнозування інвестиційних надходжень щодо фінансування капітальних інвестицій і інноваційних розробок та оплати витрат, пов'язаних з розробкою нових продуктів і технологічних рішень щодо закупки основних засобів для забезпечення випуску інноваційної продукції [6].

У рамках даного підходу бюджет інноваційних розробок відносять до операційних бюджетів, які в результаті формують бюджет прибутків і збитків.

Поряд з цим, бюджет інноваційних розробок є видом спеціальних допоміжних бюджетів, які розробляються в особливих випадках. Тобто цей вид бюджету використовується підприємствами, для яких інноваційна діяльність не є основною, а здійснюється періодично.

Інноваційно активні підприємства потребують іншого підходу до управління, оскільки мають особливий характер функціонування, який полягає в здійсненні інноваційних процесів.

Інноваційний процес – це процес перетворення наукового знання в інновацію, яку можна представити як послідовний ланцюг подій, під час яких інновація визріває від ідеї до конкретного продукту, технології або послуги і поширюється при практичному використанні.

Цей процес не переривається після впровадження, оскільки у міру поширення нововведення вдосконалюється, стає більш ефективним, набуває раніше не відомих споживачеві властивостей. Таким чином, інноваційний процес спрямований на створення необхідних ринком продуктів, технологій або послуг [12].

У даному контексті доцільно розглянути бюджетування як прогресивну систему управління інноваційними процесами на підприємстві.

Бюджетування інноваційних процесів на підприємстві являє собою систему управління процесом розробки, випуску та реалізації інноваційної продукції, а також її подальшого вдосконалення, яка ґрунтується на побудові системи взаємопов'язаних бюджетів і дозволяє досягати стратегічних цілей підприємства.

Ми вважаємо за доцільне виділити принципи складання бюджетів при здійсненні інноваційних процесів на підприємстві, які наведено в табл. 1.

Таблиця 1 – Принципи бюджетування інноваційних процесів

Принцип	Сутність
Повнота	У системі бюджетів повинні знайти відображення всі операції підприємства, які потребують певних ресурсів для свого здійснення та впливають на фінансовий результат.
Обґрунтованість	Визначає необхідність розробки бюджетів на основі реалістичних показників та розрахунків, що здійснюються за допомогою прийнятих методів та підходів.
Оптимальність	Спрямовує на ефективний розподіл матеріальних, грошових та трудових ресурсів підприємства при здійсненні інноваційних процесів.
Комплексність	Полягає в тому, що бюджети повинні охоплювати всі стадії інноваційного процесу, а також разом з іншими допоміжними бюджетами формувати комплексну систему на підприємстві.
Гнучкість	Виражається в можливості корегування бюджету в процесі його розробки та виконання, з метою оперативного реагування на зміни у внутрішньому або зовнішньому середовищі підприємства.
Координація	Ефективність здійснення бюджетування інноваційних процесів забезпечується високим рівнем координації всіх структурних підрозділів підприємства. Забезпечення високого рівня координації дозволяє погодити діяльність підрозділів усередині підприємства і підкорити її загальній стратегічній меті.
Комунікація (зворотний зв'язок)	Даний принцип знаходиться у тісному взаємозв'язку із принципом координації. Налагодження зворотного зв'язку є важливим, оскільки в процесі виконання затвердженого бюджету комунікація допомагає здійснювати ефективний контроль за результатами діяльності.

Виконання даних принципів створює передумови для ефективного здійснення бюджетування інноваційних процесів на підприємстві.

Важливою передумовою бюджетування інноваційного процесу є визначення його моделі на конкретному підприємстві, оскільки саме вона визначає структуру системи бюджетів.

Розглянемо бюджетування інноваційного процесу, який визначається як послідовність таких стадій: фундаментальні та прикладні дослідження, розробка, виробництво, маркетинг та збут (рис. 1).

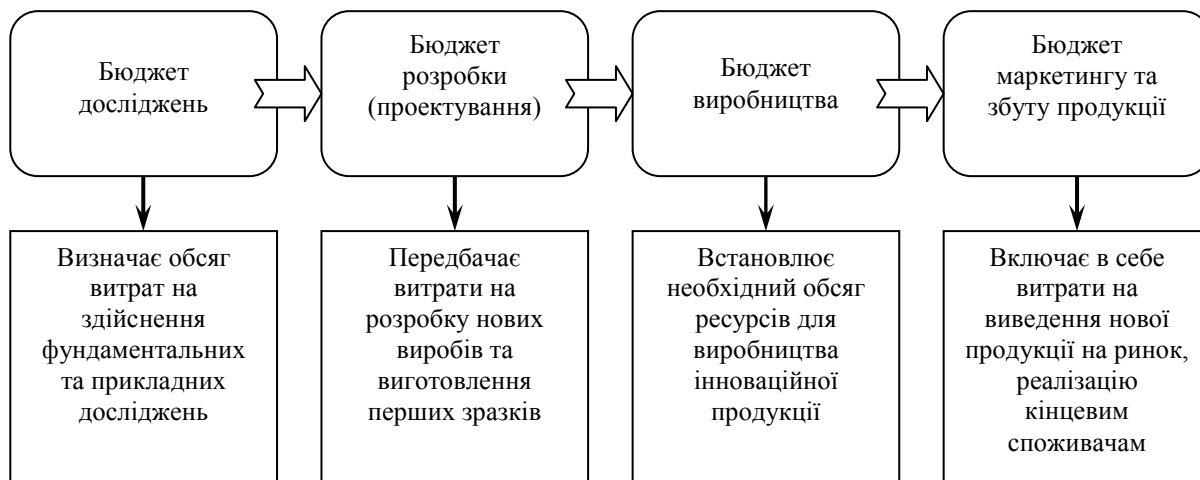

Рис. 1. Бюджетування інноваційного процесу на підприємстві

Поряд з цим, вважаємо за необхідне окремо виділити бюджет витрат на дослідження ринкових потреб, оскільки в умовах підприємницької діяльності важливим фактором для оцінки ефективності функціонування є попит на продукцію підприємства.

Бюджет витрат на дослідження ринку повинен передбачати необхідний обсяг ресурсів для дослідження ринкових запитів щодо властивостей, якостей та функціональних можливостей майбутнього продукту та визначення кола потенційних споживачів.

Дослідження ринку необхідно здійснювати після виведення інноваційної продукції на ринок для визначення реакції споживачів та побажань стосовно подальшого вдосконалення властивостей товару.

ВИСНОВКИ

Впровадження бюджетування інноваційних процесів на підприємстві дозволить оперативно контролювати виконання бюджету шляхом порівняння запланованих і фактичних показників, здійснювати аналіз виявлених відхилень і приймати необхідні управлінські рішення, а також побудувати основу для оцінки діяльності всіх суб'єктів цього процесу.

Основна мета бюджетування полягає в забезпеченні всіх стадій інноваційного процесу необхідним обсягом ресурсів для ефективної реалізації поставлених завдань.

Особливістю складання бюджетів є залежність від моделі інноваційних процесів на конкретному підприємстві. Відповідно до цього, здійснюється розробка системи бюджетів.

Для підприємства, яке займається розробкою та випуском інноваційної продукції, може бути використана така система бюджетів: бюджет досліджень, бюджет розробки (проектування), бюджет виробництва, бюджет маркетингу та збуту продукції.

Для ефективного здійснення процесу бюджетування важливим є дотримання таких принципів: повнота, обґрунтованість, оптимальність, комплексність, гнучкість, координація, комунікація (зворотний зв'язок).

Таким чином, розробка бюджетів при здійсненні інноваційних процесів на підприємстві дозволяє оптимально розподілити наявні ресурси, контролювати реалізацію запланованих завдань та аналізувати виникаючі відхилення. Дана інформація є основою для прийняття управлінських рішень та оперативного реагування на зміни у внутрішньому або зовнішньому середовищі підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Немировский И. Б. Бюджетирование. От стратегии до бюджета – пошаговое руководство / И. Б. Немировский, И. А. Старожукова. — М. : Издательский дом “Вильямс”, 2006. — 510 с.
2. Ілляшенко Т. О. Бюджетування як напрямок удосконалення системи управління діяльністю підприємств / Т. О. Ілляшенко, К. В. Ілляшенко, М. В. Скобенко // Вісн. СумДУ. Серія “Економіка”. — 2012. — № 3. — С. 36—44.
3. Догадайло Я. В. Теоретичні основи бюджетування на підприємстві [Електронний ресурс] / Я. В. Догадайло. — Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua/simpoz2/202.pdf>.
4. Сімоненко Д. С. Проблеми планування інноваційної діяльності підприємства / Д. С. Сімоненко // Економічні інновації. — 2009. — Вип. 38. — С. 189—195.
5. Озеран В. О. Методичні підходи до бюджетування витрат на інновації / В. О. Озеран, В. В. Гик // Бухгалтерський облік, економічний аналіз та контроль в умовах формування і розвитку сучасних концепцій управління : тези виступів XII Міжнар. наук. конф. — Житомир : ЖДТУ, 2013. — С. 230—232.
6. Ананська М. О. Формування концептуальної моделі бюджетування в системі управління розвитком машинобудівного підприємства / М. О. Ананська // Праці Одеського політехнічного університету. — 2013.— Вип. 2(41). — С. 336—342.
7. Пархоменко В. Л. Бюджетирование как инструмент повышения качества управления инновационной деятельностью машиностроительного предприятия / В. Л. Пархоменко, Е. А. Плетухина // Вопросы современной науки и практики. Университет им. В. И. Вернадского. — 2011. — № 1(32). — С. 224—229.
8. Данилов И. А. Теоретические аспекты бюджетирования как современной эффективной технологии корпоративного финансового планирования / И. А. Данилов // Вестник Челябинского государственного университета. — 2009. — № 9(147). Экономика. — Вип. 20. — С. 123—129.
9. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / за заг. ред. В. М. Бороноса. — Суми : Вид-во СумДУ, 2012. — 539 с.
10. Макарук Ф. Ф. Бюджетування у системі контролю діяльності підприємства: теоретичний аспект / Ф. Ф. Макарук // Міжнародний збірник наукових праць. — 2010. — Вип. 3(18). — С. 212—217.
11. Керимов В. Э. Учет затрат, калькулирование и бюджетирование в отдельных отраслях производственной сферы : учеб. / В. Э. Керимов. — М. : Изд.-торг. корп. «Дашков и К°», 2005. — 484 с.
12. Управление инновационными процессами : учеб. пособ. / В. В. Жариков, И. А. Жариков, В. Г. Однолько, А. И. Евсейчев. — Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2009. — 180 с.

REFERENCES

1. Nemirovskiy, I.B. and Starozhukova, I.A. (2006), *Byudgetirovanie. Ot strategii do byudgeta – poshagovoe rukovodstvo* [Budgeting. From the strategy to the budget – step by step guide], Izdatelskiy dom “Vilyams”, Moscow, Russia.
2. Iliashenko, T.O., Iliashenko, K.V. and Skobenko, M.V. (2012), “Budgeting as a direction of improving enterprise’s activity”, *Visnyk Sumskogo derzhavnogo universytetu. Seriya “Ekonomika”*, no. 3, pp. 36-44.
3. Dogadaylo, YA.V., “Theoretical bases of the budgeting on enterprise”, available at: www.sworld.com.ua/simpoz2/202.pdf (access April 23, 2014).
4. Simonenko, D.S. (2009), “Problems of planning innovation of enterprise”, *Ekonomichni innovatsii*, iss. 38, pp.189-195.
5. Ozeran, V.O. and Hyk, V.V. (2013), “Methodological approaches to budgeting of innovation expenditures”, *Buhalterskii oblik. Ekonomichniy analiz ta kontrol v umovakh formuvannia i rozvytku suchasnykh kontseptsii upravlinnia : tezy vystupiv XII Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii* [Accounting,

economic analysis and control in the formation and development of modern management concepts. Theses of the 12th Int. Conf.], Zhytomyr, ZHDTU, 2013, pp. 230-232.

6. Ananska, M.O. (2013), "Formation of a conceptual model of budgeting in the management of development engineering enterprise", *Pratsi Odeskogo politehnichnogo universitetu*, iss. (41), pp. 336-342.
7. Parkhomenko, V.L., and Pletukhina, E.A. (2011), "Budgeting as a tool to improve innovation management engineering enterprise", *Voprosy sovremennoy nauki i praktiki. Universitet im. V.I. Vernadskogo*, no. 1(32), pp. 224-229.
8. Danilov, I.A. (2009), "Theoretical aspects of budgeting as a modern and efficient technology of corporate financial planning", *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta, Ekonomika*, no. 9(147), issue 20, pp. 123-129.
9. Boronos, V.M. (2012), *Finansovi menedzhment* [Financial management], tutorial, Vydavnytstvo Sumskogo derzhavnogo universytetu, Sumy, Ukraine.
10. Makaruk, F.F. (2010), "Budgeting in the control system of the enterprise: theoretical aspect", *Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats*, issue 3 (18), pp. 212-217.
11. Kerimov, V.E. (2005), *Uchet zatrat, kalkulyrovaniye i byudzhetyrovaniye v otdelnykh otraslyakh proizvodstvennoy sfery* [Cost accounting, costing and budgeting in selected industries of the production sphere], Izdatel'sko-torgovaya korporatsiya "Dashkov i K", Moscow, Russia.
12. Zharikov, V.V., Zharikov, I.A., Odnolko, V.G. and Evseychev, A.I. (2009), *Upravleniye innovatsionnyimi protsessami* [Management of innovation processes], tutorial, Izdatel'stvo Tambovskogo gosudarstvennogo tekhnicheskogo universiteta, Tambov, Russia.

УДК 331.101.6

ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ФАКТОРИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Морщенок Т.С., к.е.н., доц., Луц І.Л.

*Запорізька державна інженерна академія
Україна, 69006, м. Запоріжжя, пр. Леніна, 226*

mtanya-80@mail.ru; livan.zp@gmail.com

У статті зазначено, що в умовах ринкової економіки створення конкурентоспроможної продукції, підвищення ефективності господарської діяльності можливе за умови ефективного використання ресурсів та підвищення продуктивності праці. Розглянуто різні підходи до визначення економічної сутності продуктивності праці, її значення для ефективного функціонування підприємства. Визначено фактори та підходи до підвищення продуктивності праці в сучасних умовах. Зазначено, що підвищення продуктивності є вираженням загального економічного закону, економічною необхідністю розвитку суспільства. Зростання продуктивності праці означає збільшення кількості продукції, виробленої за одиницю часу, або економію робочого часу, витраченого на одиницю продукції. Її зростання є головним джерелом зростання національного доходу; умовою зниження витрат на виробництво; фактором підвищення якості та конкурентоспроможності продукції; передумовою зниження затрат робочого часу, підвищення заробітної плати працівників та рівня життя населення. У зв'язку з цим кожному підприємству необхідно приділяти належну увагу пошуку резервів підвищення продуктивності праці, та на підставі проведеного аналізу розробляти та реалізувати заходи, спрямовані на її зростання. Ці заходи повинні відображатися у відповідних програмах з управління продуктивністю праці на підприємстві. Наведено класифікацію факторів та резервів підвищення продуктивності праці. Зазначено, що всі фактори можна поділити на три групи: соціально-економічні, матеріально-технічні та організаційно-економічні, які слід розглядати в тісному взаємозв'язку, що дозволить досягти максимально можливого підвищення рівня продуктивності праці на підприємстві.

Ключові слова: продуктивність, праця, ефективність, фактори, резерви, підвищення, обсяг випуску, продукція, витрати, час, ресурси, виробництво.